

SPOŁECZEŃSTWO
EDUKACJA
JĘZYK

Tom 14/2/2021, ss. 19-29
ISSN 2353-1266
e-ISSN 2449-7983
DOI: 10.19251/sej/2021.14.2(2)
www.sej.mazowiecka.edu.pl

Barbara Skałbania

Instytut Pedagogiki

Wydział Pedagogiki i Psychologii

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Orcid: 0000-0001-6857-1529

MUSICON I JEGO ZASTOSOWANIE W TERAPII PEDAGOGICZNEJ I LOGOPEDYCZNEJ

MUSICON AND ITS APPLICATION IN PEDAGOGICAL AND SPEECH THERAPY

Abstrakt

Edukacja, a zwłaszcza wspomaganie uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, ciągle stanowi przestrzeń poszukiwań skutecznych metod pracy zarówno indywidualnej jak i grupowej. Celem artykułu jest prezentacja innowacyjnego zestawu edukacyjnego Musicon w wersji modyfikowanej dla potrzeb terapii pedagogicznej i logopedycznej nazwanego zestawem M-Terapia. Musicon, pierwotnie opracowany do edukacji muzycznej, okazał się doskonałym narzędziem do zajęć terapeutycznych

Abstract

Education, and especially supporting students with diverse educational needs, is still a space for searching for effective methods of work, both individual and group. The aim of the article is to present the innovative Musicon educational set in a modified version for the needs of pedagogical and speech therapy. Musicon, originally developed for music education, has proved to be an excellent tool for therapeutic activities against equalizing educational opportunities for children and young

nakierowanych na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, służy usprawnianiu ich rozwoju i doskonaleniu funkcji poznawczych oraz kompetencji społecznych. Wersja zmodyfikowana czyli zestaw M-Terapia uwzględnia propozycje nauczycieli - terapeutów, logopedów, co skutkuje wielością i różnorodnością ćwiczeń korekcyjnych, kompensacyjnych w holistycznym podejściu do ucznia i jego potrzeb rozwojowych. Treści niniejszego artykułu obejmują wyjaśnienie i rozumienie terapii w edukacji, znaczenie muzyki w działaniach terapeutycznych, opis zestawu M-Terapia z rekomendacją dla praktyki edukacyjnej.

SŁOWA KLUCZOWE

edukacja, terapia, wspomaganie, specjalne potrzeby edukacyjne

people, improving their development and improving their skills and social competences. The modified version takes into account the proposals of teachers - therapists, speech therapists, which results in a multitude and variety of corrective and compensatory exercises in a holistic approach to the student and his developmental needs.

The content of this article includes the explanation and understanding of therapy in education, the importance of music in therapeutic activities, a description of the Musicon set with a recommendation for educational practice.

KEY WORDS

education, therapy, support, special educational needs

1. Terapia jako wspomaganie edukacji szkolnej

Edukacja jest przestrzenią ustawicznych zmian i poszukiwań coraz bardziej skutecznych rozwiązań w procesie nauczania i uczenia się. Elementem procesu edukacyjnego są działania określane mianem terapii pedagogicznej rozumianej jako wyrównywanie szans, korygowanie rozwoju osób o zróżnicowanych potrzebach, których celem jest poprawa funkcjonowania dziecka w roli ucznia. Terapia jest formą pomocy uczniom w szkolnej edukacji i jednocześnie elementem ich stymulacji rozwojowej. W literaturze jest ona różnie definiowana i rozumiana w przestrzeni pedagogiki ogólnej i pedagogiki specjalnej. Marta Bogdanowicz definiuje terapię pedagogiczną jako „całość oddziaływań terapeutycznych stosowanych wobec dzieci ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu” (Bogdanowicz 1994, s.116). W praktyce jest ona rozumiana jako „oddziaływania za pomocą środków pedagogicznych (wychowawczych i dydaktycznych) na przyczyny i przejawy trudności dzieci w uczeniu się mające na celu eliminowanie niepowodzeń szkolnych oraz ich ujemnych konsekwencji” (Czajkowska, Herda 1996, s. 65-66).

Współczesne ujęcie terapii pedagogicznej lokuje ją w pedagogice specjalnej odwołując się do historii i korzeni działań leczniczych podejmowanych wobec dzieci z dysfunkcjami rozwojowymi (Palak, Wójcik, 2016, s. 9). Potwierdzeniem tego są słowa Jana Pańczyka „pedagogika specjalna terapiami stoi” (Pańczyk 2002, s. 5). Terapia

pedagogiczna jest działaniem nakierowanym na pomoc i wsparcie edukacyjne, adresowana do szerokiej grupy odbiorców, dla których wspólne są trudności i niepowodzenia w uczeniu się o różnej etiologii. Szersze ujęcie terminu pozwala analizować go z kilku perspektyw: psychokorekcyjnej, psychodydaktycznej, psychoterapeutycznej i ogólnorozwojowej (Jastrząb 1997).

Perspektywa psychokorekcyjna obejmuje korekcję i kompensację funkcji i procesów psychofizycznych zaangażowanych w proces uczenia się. Perspektywa psychodydaktyczna polega na kształtowaniu umiejętności szkolnych tj. czytania i pisania. Perspektywa psychoterapeutyczna dąży do kształtowania postawy świadomego uczestnika terapii poprzez budzenie motywacji i wiary we własne możliwości i sprawczość. Perspektywa ogólnorozwojowa to pobudzanie i usprawnianie rozwoju w sferze emocjonalnej, poznawczej, społecznej i ruchowej, rozwijanie zainteresowań i podnoszenie ogólnej sprawności psychofizycznej (Tamże). Kierunek terapii wyznaczają potrzeby dziecka realizowane poprzez ćwiczenia sfery percepcyjno-motorycznej, ruchowej, językowej, pamięci oraz uwagi. Ważne jest kompleksowe oddziaływanie, co podkreśla twórczyni toruńskiej szkoły terapeutycznej -Jadwiga Jastrząb: „wszelkie oddziaływania terapeutyczne kierowane są równocześnie na sferę emocjonalno-wolicjonalną i społeczną oraz orientacyjno-poznawczą” (Tamże, s.17).

Terapia logopedyczna zajmuje się usprawnianiem rozwoju mowy i korygowaniem zaburzeń mowy a także rozwijaniem sprawności językowej dziecka. Dość często realizowana jest równoległe do terapii pedagogicznej. W praktyce oba rodzaje terapii uzupełniają się i zdecydowanie częściej podejmowane są w odniesieniu do dzieci przedшкоlnych i uczniów pierwszego etapu edukacyjnego. W działaniach terapeutycznych pedagoga i logopedy stosowane są metody, programy, ćwiczenia w różnym stopniu wykorzystujące muzykę, której wartości lecznicze, rozwijające i relaksujące dostrzegano już w starożytności. Są to m.in. takie metody jak: metoda dobrego startu Bogdanowicz, gimnastyka twórcza Labana, metoda symboli dźwięków Kai, metoda Carla Orffa. Zadaniem terapii jest nie tylko likwidowanie czy minimalizowanie trudności i opóźnień, ale też usprawnianie funkcji sensoryczno-motorycznych (funkcje wzrokowe, ruchowe, słuchowe), co realizuje się poprzez aktywność ruchową i muzykę.

2. Edukacyjno-terapeutyczne walory muzyki

Muzyka i rytmy są stałym elementem ludzkiego życia, wyznaczają jego codzienność, indywidualny rozwój, organizację pracy i czasu. Rytm reguluje funkcje życiowe, wpływa na ciało i umysł, tętno, oddech czy napięcie mięśni. Jest podstawą nabywania ważnych umiejętności społecznych i szkolnych, takich jak: czytanie, liczenie, zapamiętywanie tekstów czy nauka tabliczki mnożenia. Rytm i jego poczucie decyduje o rozwoju mowy, wpływa na akcent, tempo mówienia, co podkreśla wspólne elementy dla mowy i muzyki. Edukacja, zwłaszcza młodszych dzieci, opiera się na rytmach: są to wczesne zabawy rymowanki-wyliczanki, zabawy polegające na powtarzaniu sekwen-

cji elementów wizualnych i dźwiękowych, układanie elementów obrazkowych i literowych, odtwarzanie wzorów graficznych, rytmizowanie wyrazów. Rytmu są elementem wielu programów służących do stymulacji ogólnorozwojowej oraz treści programowych kształcenia ogólnego. Doskonale sprawdzają się w pracy terapeutycznej nad usprawnianiem funkcji słuchowych, mowy, deficytów percepcyjnych czy u dzieci z autyzmem.

Muzyka uaktywnia układ limbiczny, pozwala na tworzenie skojarzeń czy wyzwalanie emocji. Poza walorami edukacyjnymi, ma równie ważne znaczenie terapeutyczne, przede wszystkim działa odprężająco, relaksacyjnie, ułatwia komunikowanie się i wyrażanie własnych stanów emocjonalnych. Muzyka pomaga w rozumieniu siebie, poznawaniu własnego ciała i poprawie integracji sensorycznej, a to wpływa na lepsze funkcjonowanie edukacyjne i społeczne dziecka (Budkowska 2018, s. 116-128). Redukuje stany lękowe i depresyjne, zachowania agresywne oraz nerwowość (zob. Toczyłowska 2006 s.210). Zabawy muzyczne są formą aktywności dziecka, która rozwija, stymuluje, lecz w przypadku dzieci z zaburzeniami funkcji słuchowej, zaburzeniami mowy czy nadpobudliwych psychoruchowo.

Kontakt dziecka z muzyką uaktywnia funkcje poznawcze, rozwija uwagę, pamięć i operacje myślowe. Wspólne muzykowanie, śpiewanie czy taniec integrują grupę, kształtują interakcje społeczne, uczą odpowiedzialności i dają poczucie sprawczości, np. dziecko odtwarza za pomocą klocków rytm i widzi efekty swoich działań, albo tworzy rysunek do muzyki. Muzyka jest zatem stymulatorem rozwoju dziecka i pełni też funkcję terapeutyczną w sytuacji jego zaburzeń czy defektów rozwojowych. Jak zauważa Ewelina Konieczna - Nowak jest ona panaceum na lepsze funkcjonowanie systemu nerwowego i poprawę jakości życia osoby. W pracy terapeutycznej muzyka spełnia dwa istotne cele: rewalidacyjne i profilaktyczne, które są kluczowe dla pedagogiki specjalnej (Jakoniuk-Diallo, 2018, s. 47). Zajęcia muzyczne w pracy z dzieckiem z ograniczonymi możliwościami rozwoju przyczyniają się do poprawy ogólnego funkcjonowania uwzględniając; koordynację słuchowo-ruchową, orientację w schemacie ciała, integrację sensoryczną, współpracę obu półkul mózgowych, stymulowanie rozwoju mowy (artykulacji), stymulowanie kreatywności, odreagowywanie napięcia emocjonalnego. Dziecięce muzykowanie jest niezwykle wartościową zabawą w obszarze poznawania możliwości dziecka, jak też zaspokajania jego indywidualnych potrzeb rozwojowych.

Niezwykła moc muzyki dostrzegana jest w pracy dzieci z autyzmem, którym pomaga w przystosowaniu społecznym oraz wyrażaniu siebie i swoich emocji. Zabawa dźwiękami, gra na instrumencie muzycznym jest formą komunikowania się ze światem, ale też służy poznawaniu potrzeb i możliwości dziecka.

Terapia muzyką zaspokaja potrzeby komunikacji dziecka, ale też potrzeby poznawcze, emocjonalne, ruchowe czy sensomotoryczne i przyczynia się do opanowania nowych umiejętności, ich utrwalenia w celu modyfikacji zachowania. Improvizacja wokalna dziecka z autyzmem stymuluje jego ekspresję, wpływa na sposób oddychania, tempo mówienia czy artykulację. Odtwarzanie muzyki jako aktywność własna dziecka przyczynia się do wzmocnienia koncentracji uwagi, koordynacji słuchowo-ruchowej, kształtowania ekspresji werbalnej. W autyzmie często występują zaburzenia integracji

sensorycznej, które są przyczyną nieprawidłowej prozodii, słabej koordynacji ruchowej i utrudnionej komunikacji werbalnej. Zastosowanie muzyki w różnych formach: słuchanie, odtwarzanie, śpiewanie, improwizacja ruchowa, inscenizacje, zajęcia rytmiczne, relaksacyjne czy oddechowe przyczynia się do usprawniania rozwoju oraz lepszej socjalizacji. Muzyka pomaga w rozumieniu siebie, poznawaniu własnego ciała i poprawie integracji sensorycznej, a to wpływa na lepsze funkcjonowanie dziecka (Budkowska 2018).

Muzyka jest bardzo ważna w pracy z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną, gdzie stosuje się następujące jej formy: śpiewanie piosenek, muzykowanie, gra na różnych instrumentach, improwizacje wokalne, ćwiczenia muzyczno-ruchowe, zabawy słowno-muzyczne czy słuchanie (Tamże). W przypadku tej grupy dzieci, muzyka jest formą komunikacji emocjonalnej i środkiem rehabilitacji, który usprawnia psychomotorykę, pobudza reakcje biochemiczne organizmu. W terapii logopedycznej stosowane są programy oparte na pracy z piosenką, zwłaszcza w odniesieniu do pacjentów z apraksją. Jak zauważa Monika Budkowska „Działania terapeutyczne w ramach tego programu służą przywróceniu funkcji mownych poprzez wykorzystanie struktur melodycznych, intonacyjnych i rytmicznych, regulujących aktywność niedominującej, nieszkodzonej półkuli mózgu” (Tamże, s.125).

Śpiewanie piosenek stosowane jest w pracy z osobami jękającymi się, u których śpiew pozwala rozluźnić napięcie mięśni i tym samym regulować proces fonacyjno-artykulacyjny. Dziecko, mimo nie płynności w mówieniu zachowuje płynność w śpiewaniu, co wzmacnia wiarę w siebie i buduje pozytywną koncepcję swojej osoby. Wykorzystanie muzyki w terapii logopedycznej miało początek w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku i dotyczyło działań podejmowanych w toruńskiej Poradni Ortofonicznej (Szatan 2014, s. 61-66). Aktualnie muzyka znajduje szersze zastosowanie wobec osób z zaburzeniami mowy, wspomaga terapię osób jękających się, z dyszartrią, apraksją, afazją, autyzmem czy zespołem Aspergera oraz niepełnosprawnością intelektualną. Doskonale sprawdza się w terapii dzieci z zaburzeniami funkcji percepcyjno-motorycznych oraz językowych, zaburzeniach lękowych czy emocjonalnych (niskie poczucie własnej wartości, agresja, nieśmiałość). Muzyka znajduje szerokie zastosowanie w pracy z dziećmi z dysleksją rozwojową, u których są problemy z dobieraniem rymów czy wyodrębnianiem sylab w wyrazach spowodowane trudnościami z odbiorem rytmiczności, za co odpowiada mózg dziecka.

3. Zestaw M-terapia jako metoda edukacyjno-terapeutyczna

Zestaw M-terapia jest nową propozycją dla nauczycieli, terapeutów, rehabilitantów, daje im szerokie spektrum możliwości oddziaływań edukacyjnych i terapeutycznych w relacji z uczniem/uczniemi. Musicon będący głównym elementem zestawu M-terapia został opracowany przez zespół muzyków, projektantów i inżynierów z myślą o wspieraniu edukacji muzycznej dzieci od 3 do 8 lat. Zestaw ten zachęca swoją

formą, kolorystyką oraz możliwościami zabawy, która ma charakter stymulacji poli-sensorycznej, angażuje funkcje wzrokowe, słuchowe i ruchowe oraz procesy ich koordynacji. Jest to duże urządzenie, które składa się z obrotowego walca zawierającego 640 przycisków rozmieszczonych w rzędach, modułów muzycznych: młynka, dzwonek duży i mały, dodo, bębenka. Dodatkowe moduły mogą być montowane na ramie urządzenia w dowolnych konfiguracjach. Na obrotowym walcu, zwanym bębniem, wyciśnięty przycisk (wystający) uruchamia któryś z modułów zamontowany na ramie, generując dźwięk. W ten sposób można za pomocą przycisków komponować melodie lub programować sekwencje zmian w modułach. Do zestawu podstawowego opracowane zostały kolejne moduły: digit¹, pionowe i poziome taśmy z literami i cyframi zakładane na obrotowy bęben musiconu, gumki recepturki,² mata sensoryczna, kolorowe pacynki, rytmowanki³. Szczególnie emocjonalnie dzieci reagują na pacynki, które mają różne temperamenty i prezentują różne zachowania. Uczą one cierpliwości, akceptacji i tolerancji, wspierają dzieci w realizacji zadań, służą dobrą radą i dobrym słowem, ale też modelują ich zachowania. Dzieci chętnie nawiązują rozmowę z pacynką, formułują dla niej zadania, ale też wyrażają potrzebę bliskiego kontaktu (trzymanie, przytulanie). Działanie Musiconu przypomina pozytywkę przy dużym zaangażowaniu dziecka, które staje się twórcą, kompozytorem muzyki. Wyciska ono przyciski, programuje melodię, komponuje, odlicza, kształtuje sprawność manualną. Zabawa może być inspirowana przez dziecko, co zapewnia poczucie sprawstwa i dostrzeganie efektu podejmowanych działań. Obracanie bębniem, wyciskanie przycisków i kodowanie muzyki stanowią dobrą zabawę dla dzieci nieśmiałych, wycofanych, z zaburzeniami w rozwoju. Zestaw M-Terapia znajduje zastosowanie w terapii logopedycznej, pomaga rozwijać język dziecka, budować wypowiedzi, kształtować artykulację, tworzyć pytania na bazie własnej docieklivosti, doskonalić słuch fonematyczny. Obrazki/magnesy z emocjami umieszczane na module obrazkowym oraz charakter muzyki wybieranej przez dzieci pozwalają na wyrażanie własnych uczuć, rozpoznawanie uczuć innych osób. W pracy z zestawem wszystko się udaje, można powtarzać ćwiczenia, dowolnie je komponować. Pozwala na łagodne, przyjemne obcowanie osoby z muzyką, wyzwala inicjatywę, porusza wyobraźnię i rozwija funkcje poznawcze. Jest urządzeniem, które zwiększa atrakcyjność prowadzonych zajęć, a łączenie muzyki z aktywnością ruchową przyczynia się do stymulacji rozwojowej. Powyższe walory stanowią przesłankę do wykorzystania zestawu w pracy terapeutycznej w rozumieniu terapii jako procesu leczenia, usprawniania, kompensowania, stymulowania rozwoju (<https://musiconclub.com/musicon-care/>).

Praca z tym urządzeniem jest doskonałą formą zabawy dla dzieci o wielu zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, może mieć charakter indywidualny i grupowy. Jest to mini laboratorium dźwięku, fizyki i mechaniki (<https://www.slaskibiznes.pl>).

¹ digit to moduł obrazkowy z dowolnie montowanymi magnesami, w którym wyciśnięty przycisk generuje zmianę obrazka na kolejny

² gumki recepturki zakładane na wyciśnięte przyciski pozwalają na tworzenie wzorów i obrazków”

³ rytmowanki to krótkie wierszyki do pracy m.in. logorytmicznej

To urządzenie, które rewolucjonizuje naukę, wzbogaca terapię zgodnie z wymaganiami edukacji XXI wieku. Poza rozwijaniem funkcji poznawczych i sfery sensorycznej dziecka dobrze sprawdza się w pracy grupowej: uczy zasad współpracy, kształtuje cierpliwość i wytrwałość, doskonali komunikację społeczną, kształtuje odpowiedzialność za siebie i innych. Może być stosowany samodzielnie lub jako urządzenie wspierające inne formy terapii czy metody terapeutyczne. Zestaw ten wspiera rozwój ruchowy, w tym manualny (praca z przyciskami i gumkami recepturkami), rozwój poznawczy (myślenie przyczynowo -skutkowe, pamięć wzrokowa i słuchowa, uwaga i orientacja kierunkowo-przestrzenna), rozwój emocjonalny (poczucie sprawczości, otwartość i możliwość samodzielnego działania w dążeniu do celu), rozwój społeczny (współpraca, respektowanie zasad, korzystanie z efektów wspólnej pracy). Praca z zestawem wymaga od dziecka postawy badacza, odkrywcy, co jest zgodne z założeniami koncepcji rozwoju poznawczego Piageta i Wygotskiego.

4. Zestaw M-Terapia w pracy terapeutycznej pedagoga i logopedy

M-Terapia to projekt badawczy, którego celem jest opracowanie kompletnego zestawu terapeutyczno-edukacyjnego dla dzieci ze spektrum autyzmu, dzieci z grupy ryzyka dysleksji oraz u dzieci z zaburzeniami mowy. Od września 2020 przez okres prawie trzech lat prowadzone są badania i testy, by w efekcie powstał zestaw M-Terapia, innowacyjny zestaw terapeutyczny dla dzieci młodzieży z niepełnosprawnościami i dysfunkcjami znoszący bariery w edukacji, który będzie dostosowany do celów terapeutycznych dla dzieci z ww. zaburzeniami. Założeniem zestawu M-Terapia jest rozwijanie umiejętności poznawczych u dzieci. Jest on realizowany we współpracy w ośrodkami naukowymi oraz placówkami edukacyjnymi i terapeutycznymi w ramach dofinansowania Narodowego Centrum Badań i Rozwoju Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020.

W ramach projektu opracowywane są kolejne moduły wraz ze scenariuszami/planami aktywności dla nauczycieli terapeutów i logopedów w szkołach ogólnodostępnych, specjalnych ośrodkach oraz gabinetach terapeutycznych. Obserwacje i wnioski osób prowadzących zajęcia stanowią cenny materiał empiryczno-poznawczy. Wynika z nich, że zestaw M-Terapia spotyka się z dużym zainteresowaniem dzieci, daje wiele możliwości pracy zapewniając atrakcyjność ćwiczeń, inspirowanie do podejmowania aktywności ruchowej i poznawczej, usprawnia komunikację, pomaga pokonywać lęki. Oczywiście efekty pracy z zestawem są zróżnicowane i zależą od wieku czynników: wewnętrznych (możliwości i potrzeby dziecka) i zewnętrznych (częstość spotkań). Jednak zdecydowana większość terapeutów sygnalizuje korzystne zmiany u dzieci uczestniczących w terapii, co potwierdzają poniższe wypowiedzi uchwycone w monitorowaniu i bieżącej ocenie przebiegu pracy terapeutycznej.⁴

⁴ Autorem cytowanych wypowiedzi są terapeuci pracujący z zestawem w ramach projektu "M-Terapia – innowacyjny zestaw terapeutyczny dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami i dysfunkcjami

Dzieci okazują duże zainteresowanie urządzeniem, zwłaszcza dźwiękami. Wyzwała ono u dziecka potrzebę dotyku, aktywności manualnej, pozwala na pokonywanie ograniczeń i trudności: „Dziewczynka lubi moduły muzyczne, słuchać ich dźwięków. Dotykała je, poruszała. Próbowała wydobyć z nich dźwięki uderzając, potrząsając. Chętnie wciskała, wyciskała przyciski, ale jej to sprawiało trudność. Słuchała Musiconu⁵”. Zabawom towarzyszy radość, zaciekawienie, chęć samodzielnego działania i eksperymentowania: „Jest uśmiech, radość, zasluchanie u dziewczynki. Ogromna ochota na wciskanie guzików choć jest to dla niej trudne, (...) pozytywnie reagowała na pracę z Musiconem, nowymi elementami - obsługuje Musicon, wciska/wyciska przyciski, uruchamia dźwięgnię, nakłada/zdejmuje moduły”. Muzyka wyzwała u dzieci potrzebę ruchu rozwijając w sposób naturalny sferę ruchową: „Tomek bardzo emocjonalnie przeżywał przygodę z Musiconem, każdy nawet najmniejszy dźwięk wydawany przez instrument powodował u niego nagłą potrzebę ruchu tj., skakanie, bieganie, gibanie się”.

Praca z kolejnymi modułami jest atrakcyjna i sprawia dzieciom radość: „Ania była zachwycona pracą z Musiconem, dziewczynka aktywnie uczestniczyła w zajęciach. Wykonywała polecenia, wydawało się, iż praca z gumkami i modułami muzycznymi sprawia jej ogromną radość”.

W sposób szczególny zestaw M-terapia rozwija funkcje manualne poprzez wyciskanie przycisków, ale też układanie wzorów z gumek recepturek czy odtwarzanie wzorów z użyciem obrazków/magnesów. Dzieci nie zniechęcają się, mimo napotykanym trudności i chętnie korzystają z pomocy terapeuty: „Uruchamia urządzenie, z niewielką pomocą nakłada moduły, wciska przyciski, z pomocą układa wzory z gumek recepturek”.

Nauczyciele/terapeuci zauważają, iż dzieci chętnie inicjują własne zabawy, są bardzo kreatywne: „Uczennica sama inicjuje zabawy i bardzo cieszy się z zabaw. Wymyśla nowe modyfikacje do zadań. Lubi mieć własne pomysły. Podczas zabaw związanych z powitaniem chłopiec samodzielnie zaproponował sposób powitania-kreatywność w zabawie zespołowej. Uczennica bardzo chętnie pracuje z musiconem, często się pyta, kiedy będziemy z nim pracować. Inicjuje zabawy i bardzo cieszy się z zabaw”.

Doznałym wsparciem przy realizacji kolejnych zadań są kolorowe pacynki, które stały się ulubionymi postaciami, a nawet przyjaciółmi dzieci: „Ania bardzo ucieszyła się z nowej pacynki Uli. Przytulała ją i z ogromną chęcią zakładała na rękę. Wstydziła się tylko modulować swoim głosem”. „Uczeń bardzo cieszył się na widok pacynki, skakał, klaskał, śmiał się”. Pacynki pozwalają dłużej koncentrować się na zadaniu: „Widać było że dziewczynka bardziej niż przy innych zajęciach- stara się utrzymać na dłużej swoją uwagę (a ma z tym na co dzień kłopoty). Chłopiec przy każdej pojawiającej się pacynce odczuwał duże zadowolenie, był wesoły, uśmiechnięty, energiczny”. Pacynki ułatwiają dzieciom komunikowanie się, otwarcie na drugą osobę czy wyrażanie własnych odczuć: „Chłopiec bardzo chętnie wchodził w dialogi z pacynkami. Dzielił

znoszący bariery w edukacji”. Imiona dzieci zostały zmienione.

⁵ Terapeuci w rozmowie posługują się nazwą Musicon w odniesieniu do pierwotnej wersji zestawu.

się z nimi swoimi uwagami, komentarzami, do wykonywanych ćwiczeń. Antek bardzo fajnie podjął współpracę z pacynkami (...). Czasem gdy nie zrozumiał jakiegoś polecenia – denerwował się, próbował znowu po zachętach terapeuty i pacynki. Świetnie współpracował z pacynkami zarówno podczas aktywności bardziej indywidualnych jak i grupowych”.

Powyższe wypowiedzi stanowią dobrą rekomendację dla zestawu M-Terapia, pokazują jego wartość edukacyjną i terapeutyczną. W terapii pedagogicznej i logopedycznej bardzo ważna jest motywacja do podejmowania działań nakierowanych na pokonywanie trudności i kształtowanie nowych umiejętności. Atrakcyjne zadania wyzwalają motywację wewnętrzną, chęć działania połączonego z poczuciem własnego sprawstwa. Formy podejmowanych aktywności korygują braki, kompensują niedostatki w obszarach przygotowujących dzieci do właściwego korzystania z języka, czytania i pisania oraz społecznego, relacyjnego funkcjonowania. Dziecko realizuje swoje potrzeby ruchowe, poznawcze, emocjonalne i społeczne poprzez współdziałanie w zabawie, dociekanie, eksperymentowanie, własną aktywność. Pacynka zastępuje trudny kontakt z nauczycielem w przypadku dzieci nieśmiałych, z autyzmem, dyslalią.

W terapii logopedycznej i pedagogicznej zestaw terapeutyczny pozwala słuchać, rozpoznawać i programować dźwięki, różnicować głoski i litery, dostrzegać i odwzorowywać materiał sekwencyjny: obrazki, figury geometryczne, kolory, dotykać muzyki i malować ją poprzez wyciskanie przycisków, bawić się literami i cyferkami (rozpoznawać, dobierać, formować z gumek recepturek czy samodzielnie kreślić). Przygotowane scenariusze aktywności ułatwiają pracę z urządzeniem, inspirują nauczycieli/terapeutów i dzieci do poszukiwania innych możliwości zabawy poprzez modyfikowanie podanych propozycji.

Spełnia on podstawowe standardy pracy terapeutycznej pedagoga i logopedy:

1. Terapia jest przyjemnością dla dziecka i rozwija jego aktywność w wielu polach funkcjonowania – urządzenie stymuluje różne funkcje i sfery rozwoju.
2. Nauczyciel/terapeuta inspiruje i zachęca do różnych form aktywności prezentując atrakcyjne ćwiczenia, w czym pomocne są kolorowe pacynki.
3. Zajęcia terapeutyczne są połączeniem zabawy z nauką (materiał nieliterowy i literowy).
4. Podczas zajęć konieczne jest stworzenie przestrzeni do działań inspirowanych przez dziecko/ucznia, co wyzwala zachowania kreatywne. Istnieje możliwość inicjowania zabaw przez dziecko z wykorzystaniem szerokich możliwości zestawu.
5. Ćwiczenia terapeutyczne angażują kilka zmysłów i są powtarzalne przy możliwości wprowadzenia modyfikacji, co zapewniają gotowe scenariusze.
6. Dziecko/uczeń ma poczucie sprawstwa i dostrzega efekty własnej pracy.
7. Dziecko/uczeń planuje działania i dokonuje wyboru własnej aktywności.
8. Terapia ma charakter indywidualny lub grupowy, o tym decyduje terapeuta lub dziecko.

9. W realizacji ćwiczeń terapeutycznych stosowana jest zamiana ról (dziecko-nauczyciel).
10. W terapii stosowana jest kompilacja metod i sposobów pracy z dzieckiem/ucznikiem (metody pracy dźwiękowej, ruchowej i wzrokowej).

W pracy z zestawem mogą być realizowane podstawowe zasady terapii pedagogicznej (zob. Czajkowska, Herda 1996), Bogdanowicz 2011, Skałbania, Lewandowska-Kidoń 2015), które są ważnym elementem jej skuteczności.

1. „Zasada indywidualizacji środków i metod oddziaływania korekcyjnego” - praca na różnych poziomach, dostosowanie stopnia trudności do możliwości każdego dziecka.
2. „Zasada powolnego stopniowania trudności” – zaczyna się pracę od materiału łatwiejszego i stopniowo zwiększa stopień trudności zadania z możliwością wyboru zadania przez dziecko (samodzielne określenie własnych możliwości).
3. „Zasada korekcji zaburzeń – ćwiczenia obejmują funkcję najbardziej zaburzoną i najsłabiej opanowaną umiejętność”, możliwy jest trening i dowolna liczba powtórzeń.
4. „Zasada kompensacji zaburzeń” – łączenie ćwiczeń funkcji zaburzonych z ćwiczeniami funkcji sprawnie działających w celu wytworzenia mechanizmu kompensacji.
5. „Zasada przemienności działań” - ćwiczenia usprawniające funkcje zaburzone łączone są z ćwiczeniami angażującymi sprawne funkcje dziecka, co buduje mechanizm kompensacji.
6. „Zasada łączenia aktywności” – aktywność ruchowa łączona jest z aktywnością poznawczą i społeczną, angażowanie różnych kanałów zmysłowych.
7. „Zasada ciągłości oddziaływań psychoterapeutycznych i ich systematyczności”. Praca z zestawem jest prowadzona systematycznie w krótkich odcinkach czasowych dostosowanych do indywidualnych możliwości dziecka. Zasadne jest prowadzenie w ramach terapii działań o charakterze terapeutyczno-wychowawczym (Kaja 1998).

Podsumowanie

Niniejszy artykuł przybliżył nowe rozwiązanie w terapii pedagogicznej i logopedycznej, które jest testowane przez praktyków i z którym terapeuci wiążą duże nadzieje. Zestaw M-Terapia łączy zabawę z nauką, zapewnia autonomię i możliwość wpływu dziecka na rodzaj aktywności z wykorzystaniem atrakcyjnych ćwiczeń i własnej inicjatywy. Dotychczasowe badania pokazały duże zainteresowanie i zaangażowanie dzieci, które bardzo chętnie i z entuzjazmem podejmują nowe zadania, a na widok zestawu reagują radośnie. Przy takiej akceptacji i pozytywnym nastawieniu znacznie łatwiej nauczycielom/terapeutom pracować z dziećmi nad przywróceniem optymalnego poziomu ich funkcjonowania. W opracowaniu nowego rozwiązania ważne jest to, iż zmiany

i wszelkie modyfikacje nie są odgórnie narzucone, ale są wynikiem analizy potrzeb oraz zachowań dzieci obserwowanych w trakcie bieżącej, wielomiesięcznej pracy terapeutycznej. Jako terapeuta jestem przekonana iż jest on nadzieją na przyjemną, ale i skuteczną terapię pedagogiczną i logopedyczną.

Literatura:

- Bogdanowicz, Marta. 1994. *O dysleksji czyli specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu – odpowiedzi na pytania rodziców i nauczycieli*, Lubin: Wydawnictwo Popularnonaukowe „Linea”
- Bogdanowicz, Katarzyna. 2011. *Dysleksja a nauczanie języków obcych. Przewodnik dla nauczycieli i rodziców uczniów z dysleksją*. Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia.
- Budkowska, Monika. 2018. Muzyka w terapii logopedycznej dzieci. W: *Głos-Język-Komunikacja. W obliczu emocji*, red. Agnieszka Myszk, tom V, 116-128. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Czajkowska Irena i Kazimiera Herda. 1996. *Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne w szkole*, Warszawa: WSiP.
- Jakoniuk-Diallo, Anna. 2018. Miejsce muzykoterapii w stymulowaniu rozwoju dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, *Studia Edukacyjne*, 50, 45-55.
- Jastrząb, Jadwiga. 1997. *Toruńska Szkoła Terapeutyczna*, Toruń: Wydawnictwo UMK.
- Kaja, Barbara. 1998. *Zarys terapii dziecka*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego.
- Musiconclub.com. 2021. Dostęp 24.10.21. <https://www.musiconclub.com/pl/terapia>.
- Palak, Zofia i Magdalena Wójcik, red. 2016. *Terapia pedagogiczna dzieci ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi. Nowe oblicza terapii w pedagogice specjalnej*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Pańczyk, Jan. 2002. *Forum Pedagogów Specjalnych XXI wieku, T. 2*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
- Skalbania, Barbara i Teresa Lewandowska-Kidoń. 2015. *Terapia pedagogiczna w zarysie* Warszawa: WSP.
- Slaskibiznes.pl. 2021. Dostęp 08.10.21. <https://www.slaskibiznes.pl/wiadomosci,wynalazek-slaskiej-firmy-odkrywa-muzyczne-talenty-dzieci,wia5-4-1192.htm>.
- Toczyłowska, Teresa. 2006. Arteterapia czyli terapia przez różne dziedziny sztuki, w: *Terapia pedagogiczna w teorii i praktyce*, red. Antoni Balejko i Monika Zińczuk, 207-213. Białystok.
- Szatan, Ewa. 2014. Rozważania o kompetencjach muzycznych nauczycieli-terapeutów w terapii muzyką. W: *Muzyka w logopedii. Terapia, wspomaganie, wsparcie trzy drogi, jeden cel*, red. Ditta Baczała i Jacek Bleszyński, 61-66. Toruń: Wydawnictwo UMK.
- <https://musiconclub.com/musicon-care>